

Navngivning af plantesygdomme på dansk

Naming of plant diseases in Danish

Paul Neergaard*)

Frøpatologisk Institut for Udviklingslandene

INDHOLDSFORTEGNELSE

Resumé	255
<i>Summary</i>	256
1. Grundlæggende betragtninger. <i>Basic considerations</i>	256
2. Orddannelses- og navngivningsprincipper. <i>Principles of word formation and naming</i>	257
2.1. Opportunitetsprincippet. <i>Principle of convenience</i>	257
2.2. Internationalitetsprincippet. <i>Principle of internationality</i>	257
2.3. Klarhedsprincippet. <i>Principle of clarity</i>	257
2.4. Kortfattethedsprincippet. <i>Principle of brevity</i>	257
2.5. Analogiprincippet. <i>Principle of analogy</i>	257
2.6. Taksonomiprincippet. <i>Principle of taxonomy</i>	257
2.7. Beskrivelsesprincippet. <i>Principle of description</i>	257
2.8. Traditionsprincippet. <i>Principle of tradition</i>	257
3. Leksikale komponenter. <i>Lexical components</i>	257
4. Isonymer og fremmedelementer i plantesygdomsnavne. <i>Isonyms and foreign elements in plant disease names</i>	257
5. Fællesbetegnelser og differentiering. <i>Generic terms and differentiation</i>	258
5.1. Patologi. <i>Pathology</i>	259
5.2. Værtplanter. <i>Host plants</i>	261
5.3. Værtplantemorfologi. <i>Host plant morphology</i>	261
5.4. Sygdomsstadier. <i>Disease stages</i>	261
5.5. Sygdomsforløb. <i>Course of disease</i>	261
5.6. Oprindelses- eller optrædelsessted. <i>Place of origin or occurrence</i>	261
6. Over- og underbegreber i komponenter der indgår i plantesygdomsnavne. <i>Major and minor terms in components entering plant disease names</i>	262
7. Typer af betydningsrelationer i sammensatte ord. <i>Types of semantic interrelations in compound words</i>	263
7.1. Koordinationsnavne. <i>Coordination names</i>	263
7.1.1. Kopulationsnavne. <i>Copulation names</i>	263
7.1.2. Multiplikationsnavne. <i>Multiplication names</i>	263
7.2. Subordinationsnavne. <i>Subordination names</i>	263
7.2.1. Appositionsnavne. <i>Apposition names</i>	263
7.2.2. Determinationsnavne. <i>Determination names</i>	264
7.3. Mutationsnavne. <i>Mutation names</i>	264
8. Folkelige navneformer. <i>Vernacular names</i>	264
9. Nogle retningslinier for udformning af danske navne for plantesygdomme. <i>Guidelines for formulation of Danish names of plant diseases</i>	265
9.1. Antagelse af danske vulgarnavne. <i>Adoption of Danish common names</i>	265
9.1.1. Begrundelse i almen betydning. <i>Motivation in general importance</i>	265
9.1.2. Begrundelse i navngivning på andre sprog. <i>Motivation in usage in other languages</i>	265
9.1.3. Begrundelse i ønske om differentiering. <i>Motivation in desire for differentiation</i>	265

*) Adresse: Ryvangs Allé 78, 2900 Hellerup.

9.2. Retskrivning. <i>Spelling</i>	265
9.2.1. Begyndelsesbogstav. <i>Initial</i>	265
9.2.2. Bindestreg. <i>Hyphen</i>	265
9.2.3. Assimilerede latinske værtplanteslægtsnavne. <i>Assimilated Latin names of host plant genera</i>	265
9.2.4. Latinske værtplanteslægtsnavne. <i>Latin names of host plant genera</i>	266
9.2.5. Latinske patogenslægtsnavne. <i>Latin names of pathogen genera</i>	266
9.2.6. Latinske patogenartsnavne. <i>Latin names of pathogen species</i>	266
9.2.7. S sammensatte ord. <i>Compound words</i>	266
9.3. Differentiering inden for samme sygdomstype forekommende på forskellige værtplanter. <i>Differentiation within the same type of disease occurring on different hosts</i>	266
9.3.1. Værtplanteregister. <i>Host range</i>	266
9.3.2. Værtplantens navneform. <i>Form of host plant name</i>	267
9.4. Differentiering mellem nærstående sygdomme eller patogener på samme værtplante. <i>Differentiation between closely related diseases or pathogens on the same host</i>	267
9.5. Valg mellem over- og underbegreber ved navngivning. <i>Choice of major and minor terms in naming</i>	267
9.5.1. Præcisering og generalisering. <i>Precision and generalization</i>	267
9.5.2. Økologiske navneelementer. <i>Ecological name elements</i>	267
9.5.3. Muligheder for indførelse af neologismer i termini. <i>Possibilities of introducing neologisms in terms</i>	268
9.6. International orientering ved navngivning. <i>International orientation in naming</i>	268
9.7. Distinktion i valg af termini. <i>Distinction in selection of terms</i>	268
9.8. Patogennavn som sygdomsnavn. <i>Name of pathogen as name of disease</i>	269
9.9. Mutationsnavne. <i>Mutation names</i>	269
Efterskrift. <i>Postscript</i>	269
Litteratur. <i>References</i>	270
Register over plantesygdomsnavne. <i>Index of plant disease names</i>	270

Resumé

(1) Der indledes med *grundlæggende betragtninger* vedrørende effektivitet i teknisk sprog, og i afsnit 1 og 2 opstilles der sprogøkonomiske principper af betydning for udformning af plantenavne; (2) i afsnit 3–8 beskrives *det leksikale »apparatur«*, der er til rådighed ved navngivning af plantesygdomme: tekniske fællesbetegnelser; ord hidrørende fra eller påvirket af andre sprog; betydningsprocesser forekommende ved ordsammensætning; »folkelige« (ofte metaforiske) navne; (3) i afsnit 9 formuleres *retningslinier* for udformning af plantesygdomsnavne. Navneeksemplerne i afsnit 3–8 er gengivet i den form, de er brugt i de trykte kilder, medens navneeksemplerne i afsnit 9 ofte er reviderede navneformer, som de fremtræder i henhold til de foreslåede retningslinier for navngivning.

I afsnit 4 er der givet eksempler på isonymer og fremmedelementer i danske plantesygdomsnavne, jævnført med eksempler fra engelsk, fransk, tysk, svensk, hollandsk. I afsnit 5 er 26 fællesbetegnelser (*-bakteriose, -bladplet, -brand, -fodsyge, o.s.v.*) defineret med henblik på rationalisering af vulgærnavngivningen, i afsnit 6 kortlægges den gængse brug af over- og underbegreber i komponenter, der indgår i plantesygdomsnavne (Fig. 1), i afsnit 7 analyseres betydningsrelationer i sammensatte plantesygdomsnavne, og i afsnit 8 diskuteres anvendeligheden af »folkelige« navne.

Som konklusion formuleres *retningslinier* for udformning af danske plantesygdomsnavne, blandt hvilke følgende: Danske navne antages, når en plantesygdom bliver almindeligt kendt, og når vulgærnavne forekommer på andre sprog, specielt som isonymer; differentiering ved hjælp af værtplantenavn gennemføres, når en plantesygdom forekommer på forskellige værtplanter; der tages i videst muligt omfang hensyn til navneformer på andre sprog, specielt på hovedsprogene, samt norsk og svensk; brug af mutationsnavne, d.v.s. navne, hvor sprogets overbegreb er afsnuppet som i *bladplet(syge)*, opmuntres efter engelsk og norsk forbillede, som i *chocolate spot, bønneflekk*.

Nøgleord: Teknisk sprogstandardisering, plantesygdomsnavngivning, isonymer, plantepatologisk nomenklatur, navngivningsprincipper, semantik, nationalsproglige plantesygdomsnavne.

Summary

(1) *Basic considerations* pertaining to efficiency in technical language and formulation of language-economical principles pertinent to naming of plant diseases are dealt with in Sections 1 and 2; (2) in Sections 3–8, the *lexical »apparatus«* available for naming plant diseases is described: Generic technical terms; words which originate from or are influenced by other languages; semantic processes occurring in compound words; vernacular (often metaphoric) names; (3) in Section 9, *guidelines* for naming of plant diseases have been formulated. Examples of names in Sections 3–8 are given in the form in which they appear in the published sources used, whereas the examples given in Section 9 are presented in accordance with the proposed guidelines.

In Section 4 examples of isonyms and foreign elements in Danish names of plant diseases are compared with examples from English, French, German, Swedish, and Dutch; in Section 5, 26 generic terms (such as *-bakteriose*, *-bladplet*, *-brand*, *-fodsyge*) have been defined with a view to rationalizing common names; in Section 6, the current use of major and minor terms in components of compound plant disease names is surveyed; in Section 7 the semantic relationships of such names are analysed; and in Section 8 the applicability of vernacular (often metaphoric) names is dealt with.

In conclusion, *guidelines* for naming plant diseases in Danish are put forward. These include: Danish names should be coined only when a plant disease becomes generally recognized, or when common names are used in other languages, especially as isonymes; the hyphen in compound words should be used as little as possible; assimilated Latin names of host plant genera should be preferred to names in pure Latin, compound words should be used instead of host plant names in the genitive; differentiation by means of host plant names should be adopted when a plant disease occurs in different hosts; forms of plant disease names in other languages should be taken into consideration to the greatest possible extent, in particular the languages of international currency, and Norwegian and Swedish; the use of mutation names, i.e. names in which the major term has been eliminated such as in *leaf spot (disease)*, should be encouraged, thus adopting forms according to common usage in English and Norwegian, as in *chocolate spot*, *bønneflekk*.

Key words: Technical language standardization, plant disease naming, isonymes, phytopathological nomenclature, principles of nameing, semantics, vernacular plant disease names.

1. Grundlæggende betragtninger

Rationel navngivning af plantesygdomme på dansk forudsætter et vist mål af sprogplanlægning, sprogstandardisering. Inden for mange andre faglige områder søger man at gennemføre en bevidst sprogpolitik for at forbedre det faglige sprog. Det bør også gælde dansk plantepatologi. Her må bestræbelserne gå ud på at sikre, at man ved indførelse af nye navne for plantesygdomme undgår de fejl, man hidtil har begået, så man kan gøre vulgærnavne for plantesygdomme lettere, klarere, mere konsekvente, og om muligt også mere i overensstemmelse med plantesygdomsnavne på andre sprog.

Enhver teknisk rationalisering tilstræber at tilfredsstille visse grundlæggende krav til kvalitet i henseende til en tings tekniske formåen. Kort

formuleret går disse krav ud på at opnå den størst mulige effekt og den mindst mulige ballast. Disse idealkrav til effektivitet gælder også teknisk sprog:

Maksimal effekt tilstræbes ved præcision og klarhed og ved analogi og konsekvens i brug af de ord og andre elementer, f.eks. suffiksagtige endeord, der indgår i navne såvel som i fagudtryk.

Minimal ballast tilstræbes ved iagttagelse af økonomi i udformning af navne, bl.a. ved kortfattetthed, genkendelighed, der gør navne lettere at huske, f.eks. ved sammenligning med andre sprog, og desuden som ovenfor under maksimal effekt, ved analogi og konsekvens, og endelig ved en vis »mundrethed« i navnets eller fagudtrykkets udformning.

2. Orddannelses- og navngivningsprincipper

For at tilfredsstille disse kvalitetskrav må man iagttage visse principper for rationel udformning af teknisk sprog. Disse principper må stedse afvejes mod hinanden, fordi de meget ofte honorere modstridende krav (Neergaard, 1933).

Det er nyttigt at kunne referere til sådanne principper, når man skal behandle udformningen af et ord eller et navn. En henvisning til disse retningslinier gør det lettere at iagttage de mange hensyn, der må tages for at opnå god sprogbrug, således som det tilstræbes i udformningen af let anvendelige og let »huskelige« plantesydomsnavne, der kan yde praktikerne hjælp ved at bidrage til forståelse og overblik i plantesydommenes meget brogede verden.

2.1. *Opportunitetsprincippet.* Herunder overvejes det, om indførelse (eller ændring) af et vulgærnavn er nødvendigt, ønskeligt, nyttigt.

2.2. *Internationalitetsprincippet.* Det undersøges, om der er tilsvarende navne på andre skandinaviske sprog, og på engelsk, fransk, tysk. Er et givet latinsk navn på værtplante eller patogen så alment kendt blandt brugerne af populærnavne, at man kan forsvare at lade en sådan komponent indgå i et navn?

2.3. *Klarhedsprincippet.* Der tages stilling til, om navnet kan forveksles med andre allerede brugte navne, og om navnet klart dækker en bestemt, af ét patogen forårsaget sygdom.

2.4. *Kortfattedhedsprincippet.* Et navn skal være enklest muligt, det må ikke være for kompliceret i en bestræbelse for at opnå en fuldkommen dækning for sygdommen.

2.5. *Analogiprincippet.* I videst muligt omfang søges gennemført samme benævnelse for samme sygdomstype, samme patogen eller samme karakteristisk for et bestemt symptom eller en bestemt skadevirkning.

2.6. *Taksonomiprincippet.* Der søges gennemført en opdeling og gruppering af navne for sygdomme, der fremkaldes af forskellige arter af samme slægt af patogener.

2.7. *Beskrivelsesprincippet.* Ved at give en speciel karakterisering af den benævnte sygdom søges muliggjort en differentiering fra andre lignende sygdomme, f.eks. *kraterråd* blandt for-

skellige typer af råd hos kartoffelknolde (et navn, der dog af forskellige grunde er diskutabelt).

2.8. *Traditionsprincippet.* Der kan være tilfælde, hvor antagelse af et plantenavn er afhængig af etableret sprogbrug, idet det alene af denne grund kan være at foretrække et hævdvundet navn frem for en mere »rationel« form.

3. Leksikale komponenter

I vulgærnavne for plantesydomme indgår en række leksikale elementer, komponenter, der går igen i mange navne, fordi de beskriver visse plantesydomstyper eller symptomer, f.eks. (*blad*)plet(*syge*), *råd*, *skurv*, *mosaik*, eller er fællesbetegnelse for organismer, f.eks. *skimmel*, *svamp*, *bakteriose*, eller angiver den (mest) angrebne plantedel: *stængel*, *blad*, *blomst*, *frugt*, *rod*. Det drejer sig her om plantepatologiske og botaniske ord, der er indgået i gængs sprogbrug, og som således udgør vigtige velkendte elementer i de vulgære navne for plantesydomme.

Hertil kommer så andre ord af mindre teknisk karakter, ofte beskrivende eller karakteriserende, f.eks. farvebetegnelser: *grå*, *brun*, *purpur*, *sort*, *hvid*, f.eks. *violet rodfiltsvamp*, eventuelt sådanne der refererer til ting med en karakteristisk farve: *chokolade(plet)*, *honning(svamp)*; endvidere betegnelser for fysisk konsistens: *blød*, *hård*, *tør*, *våd* – eller mere beskrivende: *slim(skimmel)*, *bævrev(rust)*, *fedt(pletsyge)*, *gummi(flåd, -ved)*, (*trold*)smør; endelig betegnelser, der angiver lighed med ting: *pensel(skimmel)*, *vandkande(skimmel)*, *fløjls(plet)*, *heksekost*, *ring(bakteriose)* og *gips(svamp)*.

4. Isonymer og fremmedelementer i plantesydomsnavne

Mange vulgærnavne for plantesydomme optræder i omtrent samme form på forskellige sprog, idet de ord, der indgår i navnet, oversættes. Disse parallelle navneformer er *isonymer* (oversættelsesnavne), på samme måde som det er kendt i f.eks. kulturplanternes sortnavne (Neergaard, 1948, 1970): georginesorten *Schneeprinzessin* har et hollandsk isonym *Sneeuwprinses* og et dansk isonym *Sneprinsessen*; for den danske rosensort *Rødhætte* er *Rödhättan*, *Rotkäppchen*, *Little Red*

Riding Hood, Le Petit Chaperon Rouge isonymer. Isonyme navneformer er almindelige i navne for vira, hvor engelsk langt overvejende er det foretrukne nomenklaturprog, omend også andre sprog bruges ved navngivning i forbindelse med et nybeskrevet virus, f.eks. *Echtes Ackerbohnenmosaik-virus*, der som synonym og isonym har *broad bean true mosaic virus* (Martyn, 1968), og *Falsches Blattrollvirus der Erbse* med *pea false leafroll virus* som både synonym og isonym (Thottappilly & Schmutterer, 1968). Tilsvarende er på dansk *almindelig bønnemosaik* isonym for *bean common mosaic*, *salatmosaik* for *lettuce mosaic*. Andre eksempler på isonyme plantesygdomsnavne er *byggens stribesygge*, sv. *strimsjuka hos korn*, eng. *barley leaf stripe*, ty. *Streifenkrankheit der Gerste*, sp. *rayado de la cebada*; *sneskimmel*, sv. *snömögel*, eng. *snow mould*, ty. *Scheeschimmel*, fr. *moissure de neige*, ho. *sneeuwschimmel*; og *hekseskost* (brugt i forbindelse med forskellige sygdomme og værtplanter) forekommer som eng. *witches' broom*, ty. *Hexenbesen*, fr. *balai de sorcière*, sp. *escoba de bruja*, ho. *heksenbezem*.

Ved at antage oversatte vulgærnavne følger man internationalitetsprincippet. Man opnår, at udenlandsk faglitteratur på dette ikke uvæsentlige punkt bliver lettere tilgængelig. Det er vigtigt at opnå størst mulig overensstemmelse mellem de skandinaviske sprog også med hensyn til antagelse af isonymer. Dette har ikke altid været tilfældet. Navnet *øjepletsvamp* har været brugt for *Cercospora herpotrichoides* i overensstemmelse med eng. *eyespot* (Gram, Bovien & Stapel, 1968); det almindeligt brugte danske navn er *knækkefodsyge*, der er delvis overensstemmende med det svenske navn *stråknäckare*; dette navn er i fuld overensstemmelse med ty. *Halmbruchkrankheit*. *Dækket bygbrand* stemmer overens med eng. *covered smut of barley* og fr. *charbon couvert de l'orge*, hvorimod sv. *hårdsot hos korn* svarer til ty. *Gerstenhartbrand*.

I andre vulgærnavne optages der lån af ord, der direkte indgår som fremmedelement i danske navne, en proces der også finder sted i andre sprog. Eksempler: *augustasyge* i tulipan (fremkaldt af tobaknekrose virus) er optaget fra hol-

landsk; *rattle* er det uoversatte engelske navn på et meget udbredt virus; *mummy* og *vert-de-gris* er to champignonsygdomme lånt fra henholdsvis engelsk og fransk. Optagelse af latinske navne i uændret form, f.eks. navne på plante patogener svampeslægter, er også lån af fremmedelementer, der undertiden træffes i danske plantesygdomsnavne, f.eks. *mycogone* for en svampesygdom i champignon, *trametes*, endnu almindeligt brugt for *rodfordærver*, *monilia*, akcepteret i navnene *grå monilia* og *gul monilia*.

Antagelse af sådanne fremmedelementer er i overensstemmelse med internationalitetsprincippet under forudsætning af, at disse indgår i tilsvarende navne på andre sprog med bevarelse af den samme betydning.

5. Fællesbetegnelser og differentiering

I plantesygdomsnavne indgår et betydeligt antal fællesbetegnelser eller fællesord for sygdomstyper, symptomer, skadevirkning og kategorier af mikroorganismer, og desuden indgår i mange navne dels værtplantens navn, dels ord for de angrebne plantedele. En rationalisering af plantesygdomsnavne må indebære, at disse fællesbetegnelser bruges korrekt og konsekvent, og de må derfor defineres bedst muligt, så de kan fastholdes i en bestemt betydning.

Brugen af fællesbetegnelser nødvendiggør, at der indføres en differentiering i navnet, og her er det ønskeligt at visse retningslinier følges. Følgende ordkategorier bruges ofte til differentiering: en værtplante eller værtplantegruppe, en beskrivende karakteristisk, et symptom, eller en angrebet plantedel; Ofte bruges en kombination af to eller flere af disse muligheder. Eksempler: *rust: sortrust, hvedens sortrust, rugens stængelrust*.

-syge: Fusarium (eller slimskimmel)-visnesyge, kransskimmelvisnesyge, tomatens Fusarium-visnesyge, asterssyge, bønnesyge, ærtesyge.

I det følgende defineres og diskuteres en række fællesbetegnelser med henblik på en rationalisering af vulgærnavngivningen.

5.1. Patologi

-bakteriose, generel betegnelse for bakteriesygdom: *begonia-pletbakteriose*, *hundegræs-bakteriose*, *hvidbakteriose*, *knippebakteriose* (*Lathyrus*), *kålens brunbakteriose*.

bladplet, kort betegnelse for bladpletsyge. I forbindelse med et karakteriserende ord, der bruges præfiksagtigt, kan 'blad' udelades, idet det underforstås, at det drejer sig om en bladpletsyge (korthedsprincippet): *purpurplet* (rose), *rudeplet* (agurk), *rynkeplet* (ahorn), *stjerneplet* (stenfrugttræer), *øjepletsyge* (jordbær). Almindelig brugt alternativ form: *bladpletsyge*.

bladskimmel, fællesbetegnelse for svampe under *Peronosporales*; navnet bør begrænses til denne svampegruppe. Oftest brugt med udeladelse af 'blad', idet det underforstås, at der er tale om bladskimmel (korthedsprincippet): *kålskimmel*, *kartoffelskimmel*, *løvemundskimmel*, *rosenskimmel*.

-brand, navn for sygdomstype fremkaldt af svampe under *Ustilaginales*; navnet bør kun bruges til denne svampegruppe: *nøgen bygbrand*, *rugens stængelbrand*, *løgbrand*, *bladbrand* (*Dahlia*). Derimod bør man undgå navne som *barkbrand*, navn for en poppelsygdom fremkaldt af *Dothichiza populea*, der ikke er en brandsvamp, men en pyknidesvamp (altså en forsyndelse mod klarhedsprincippet). Dog akcepteres *rodbrand* (traditionsprincippet), isonym med sv. *rotbrand*, ty. *Wurzelbrand* (internationalitetsprincippet).

-brok, fællesbetegnelse for sygdomme, hvis hovedsymptom er svulster, fremkaldt af visse lavere svampe: *kålbrok*, *kartoffelbrok*, *lucernebrok*.

-fodsyge, fællesbetegnelse for sygdomme, hvor rod, rodhals og/eller stængelbasis angribes: *goldfodsyge*, *knækkefodsyge*.

-forrådelse, se *råd*.

-fusariose, fællesbetegnelse for sygdomme fremkaldt af svampeslægten *Fusarium*: *aksfusariose*, *nellike-rodhalsfusariose*, *nellike-stabfusariose*.

-galle(r), kategori af sygdomme forårsaget af bakterier, svampe, mider, insekter og nema-

toder, og hvis væsentlige kendetegn er dannelse af galler: *rodhalsgaller*, *egegaller*, *middegaller*, *rodgallenematoder* (tidl. *rodål*).

-gulstot, fællesbetegnelse for sygdomme karakteriseret ved udpræget gulfarvning (klorose) af blade eller skud: *gulstot* (kirsebær), *hindbærgulstot*, *virus-gulstot*. Betegnelsen er vistnok efterhånden reserveret klorotiske sygdomme forårsaget af vira, medens *klorose* har en mere almen betydning, se nedenfor. Om *blegsot*, se *klorose*.

(-)klorose, fællesbetegnelse for plantesygdomme karakteriseret ved klorofylmangel, gul- eller hvidfarvning af normalt grønne væv: *klorose* (virus sygdom i kløver, virus sygdomme eller jern- og/eller manganmangel hos hindbær), *kuldeklorose* (hyacint). Ufortjent sjældent brugt i danske plantesygdomsnavne. Formen *blegsot* bruges i denne betydning.

-kræft, fællesbetegnelse for en sygdomstype, der er karakteriseret ved mere eller mindre dybe sår, ofte koncentriske, i stængler, grene eller stammer: *bakteriekræft* (stenfrugttræer), *frugttrækræft*, *poppelkræft*; *tomatkræft*, overensstemmende med eng. *tomato canker*, er nu erstattet med det mere generelle men mindre beskrivende navn *tomatsyge*. For urteagtige værtplanter kan benævnelsen *stængelrød* bruges for sygdomme af denne type (sml. *Stengelfäule*, for *tomatsyge*, tidligere *tomatkræft*).

-mangel, fællesbetegnelse for mangelsygdomme, oftest for sådanne forårsaget af mangel på specifikke næringsstoffer, *kvælstofmangel*, *lysmangel*, *magnesiummangel*, *zinkmangel*. Denne betegnelse bør principielt foretrakkes (klarhedsprincippet) frem for beskrivende navne som *gulspidsyge* (kobbermangel), *lyspetsyge* (manganmangel), *salamanderhale* (*molybdæn*mangel hos korsblomstrede); sådanne navne kan dog fortsat bruges som populære (instruktive) synonymer.

meldug, fællesbetegnelse for plantesygdomme fremkaldt af *Erysiphales*, karakteriseret ved, at svampens hvide mycelium og konidiekæder kun optræder på plantens overflade, hvorfra de ernæres gennem haustorier, der invaderer

- værtplantens epidermisceller: *almindelig meldug, egemeldug, græssernes meldug, nellikemeldug, rosenmeldug, æblemeldug.*
- mosaik**, betegnelse for symptom hos virus sygdomme og brugt som navn for sygdomme, hvor dette symptom er fremherskende: *almindelig bønnemosaik, aucubamosaik, gulmosaik (rose), hindbærmosaik (flere vira), salatmosaik, tobakmosaik, æblemosaik.* Ved navngivning bør overensstemmelse med de internationale, hovedsagelig engelske virusnavne tilstræbes (se *Martyn*, 1968, 1971).
- nekrose**, betegnelse for symptom karakteriseret ved dræbte vævspartier, oftest som tørre »dødvæv«: *netnekrose (kartoffel), ringplet-nekrose (kirsebær)*, hovedsagelig brugt for viroser.
- plet**, se *bladplet*. Men pletter kan optræde på andre organer: *brunplet (i blomkålshoveder), hvidplet (kålroe), Jonathanplet (æble), sodplet (æble), stængelplet (brombær)*; også flertalsform: *lenticelpletter (æble), rustpletter (kartofler).*
- rust**, fællesbetegnelse for plantesygdomme fremkaldt af *Uredinales*: *bederust, brunrust, bævrerust, fyrrenål-blærerust, gulrust, hvidchrysanthemumrust, hørrust, knækkesygerust, kronrust, rønnens hornrust, skorperust, sortrust, stokroserust, tidsekrust.* Bemærk: *hvidrust*, brugt for sygdomme fremkaldt af svampe under *Albuginaceae* (isonymer forekommer på mange sprog, og navnet er således i overensstemmelse med internationalitetsprincippet).
- råd**, fællesbetegnelse for plantsygdomstype karakteriseret ved en mere eller mindre udbredt forrådnelse af kødede væv: *centerråd (pære, æble), Fusariumråd (tulipan), griffelråd (peber, tomat), gulerodens sortråd, halsråd (kålroe), hjerteråd (kålroe), krokusråd, kerneråd (kålroe), løgråd (narcis), salatråd, stængel-blødråd (Dieffenbachia).* Alternativ form: *forrådnelse: hjerteforrådnelse (bederoe), knoldforrådnelse (freesia), tørforrådnelse (bederoe kålroe, gladiolus).* Sædvanligvis må formen *råd* foretrakkes. *Bederoens hjerteforrådnelse* er et gammelt navn, allerede brugt af *Rostrup* (1902 og tidligere), men det ville forekomme mere hensigtsmæssigt at bruge den kortere form *hjerteråd* som for *kålroe* (kortfattethedsprincippet).
- skade**, fællesbetegnelse for skadevirkning af fysiogen eller mekanisk natur: *afsvampnings-skade, frosts-kade, haglskade, kuldeskade, kuleskade, lynskade, museskade, stormskade, tærskeskade, varmeskade* (f.eks. narcis).
- skimmel**, fællesbetegnelse for mikroskopiske svampe, der udvikler en mere eller mindre yppig belægning af mycel eller sporemasser (sml. *bladskimmel*) og plantesygdomme, der forårsages af sådanne svampe: *gråskimmel, hvidskimmel* (brugt for *Ramularia* på *Lathyrus*), *kimskimmel, kransskimmel, nellike-vifteskimmel, slimskimmel, sortskimmel (Alternaria, Cladosporium, Stemphylium).*
- skold**, fællesbetegnelse for plantesygdomme karakteristiske ved, at beskadigede plantedele antager et »skoldet« udseende: *solskold (Saintpaulia), skold(æble).* Formen *solskoldning* er brugt for æble, jfr. den kortere form for *Saintpaulia*. Også som forstavelse: *byggens skoldpletsyge (Rhynchosporium secalis).*
- skurv**, fællesbetegnelse for plantesygdomme karakteriseret ved overfladiske, ofte mere eller mindre skorpeagtige sårddannelser, navnlig på kødede plantedele: *bælteskurv (sukkerroe), kartoffelskurv, pileskurv, pletskurv (hindbær), pulverkurv, pæreskurv, selleriskurv, vadmel-skurv* (anomali hos kartoffel).
- svamp**, fællesbetegnelse for svampe og sygdomme fremkaldt af svampe: *brun gipssvamp og hvid gipssvamp (champignon), formerings-svamp, fyrrens sprækkesvamp, gulerod-svamp, honningsvamp, kløverens stængel-svamp, knoldbægersvamp, læbestiftsvamp, rodfiltsvamp, skedesvamp, skivesvamp, skulpe-svamp, syrensvamp, vildlingsvamp (kvæde, mispel, pære).*
- svidning**, fællesbetegnelse for beskadigelse af planter eller plantesygdomme af fysiogen natur, fremkaldt ved overmål af kemikalier (bekæmpelsesmidler, gødskningsmidler, forureningsbestanddele), bestråling o.l. abiogene faktorer: *frost-svidning, fluorsvidning, kalk-*

kvælstofsvindning (byg), *solsvidning*, *svovldioxydsvidning*, *tørkesvidning*.

-*syge*, neutral fællesbetegnelse for plantesygdomme eller sygdomstilstande, uanset årsag, der kan veksle fra mikroorganismer, inklusive nematoder, til insekter, mider og fysiogene faktorer: *agurkesyge*, *bladrullesyge*, *byggens sribesyge*, *bønnesyge*, *elmesyge*, *fedtpletsyge* (viol), *fersken-blæresyge*, *fodsyge*, *gulspidssyge*, *haglskudsyge*, *hindbær-dværgsyge*, *krusesyge* (bladloppe, gulerod), *krøllesyge*, *priksyge*, *rynkesyge* (kartoffel), *sankthanssyge* (ært), *stregesyge* (kartoffel), *tomatsyge*, *tomatens sribesyge*, *visnesyge*, *væltesyge* (bederoe).

-*tørre*, fællesbetegnelse for plantesygdomme karakteristiske ved udtørring eller tørnedsvisning af knopper eller skud: *ellens grentørre*, *fyrrens knop- og grentørre*. En kun lidet anvendt fællesbetegnelse, der bør tages i betragtning ved fremtidig navngivning.

-*visnesyge*, fællesbetegnelse for sygdomme, forårsaget af systemisk (kar-) inficerende svampe, bakterier eller mycoplasma, der fremkalder nedvisning: *kransskimmelvisnesyge*, *nellikevisnesyge*.

5.2. Værtplanter

Værtplantens danske navn indgår som regel i plantesygdomsnavnet, enten ved ordsammensætning eller ved ordsammenstilling: *bederust*, *draphavrebrand*, *gulerodsvamp*, *juleroseskimmel*, *kartoffelskimmel*, *kartoffelskurv*, *kålbrot*, *pæreskurv*, *salatmosaik*, *salatskimmel*, *stikkelsbærdræber*, *ærtesyge*. Hvor navnet består af mange stavelser i værtplantens navn eller sygdommen, har man almindeligvis hidtil brugt bindestreg: *begonia-brunbakteriose*, *chrysanthemum-rust*, *chrysanthemum-sortråd*, *hindbær-bladrullesyge*, *hyacint-knoldbægersvamp*, *kransskimmel-visnesyge*, *nellike-rodhalsfusariose*, *nellike-sprækkebakteriose*; eller værtplantens organer: *fyrrenål-blærerust*. Endelig kan værtplante eller specielt værtplante-gruppe ved længere navne stå i ejefald, bestemt form: *fyrrens knop- og grentørre*, *græssernes meldug*,

hvedens stinkbrand, *kløverens knoldbægersvamp*, *kålens brunbakteriose*, *lucernens skive-svamp*, *lupinens brunpletsyge*, *rugens stængelbrand*. Hvor latinske slægtsnavne indgår i plantesygdomsnavne som fremmedelement bruges ejefaldsform ikke, men bindestreg: *begonia-brunbakteriose*, *chrysanthemum-sortråd*.

5.3. Værtplantemorfologi

Værtplantens hyppigst angrebne organer indgår ofte i plantesygdomsnavne: rod, rodhals, stamme, stængel, løg, knold, gren, blad (nål), blomst, frugt, frø, aks, skulpe o.s.v., også dele af organer som bark, ved, stød: *aksfusariose*, *barkpletsyge* (lind), *barkslag*, *bladpletsyge*, *bladrullesyge*, *blinde knopper* (tulipan), *furede grene* (virussygdom), *fyrrens knop- og grentørre*, *gummived*, *halsråd*, *hindbær-stængelsyge*, *hvidaks* (kornarter), *hørrens stængelprik*, *knopfald*, *korkrødder* (tomat), *nålefald* (asparagus, nåletræer), *rodbrand*, *rodfordærver*, *rodhalsgaller*, *rodhalsråd*, *skedesvamp*, *skulpesvamp*, *sorte blomsterstilke* (rose), *stængelblødråd* (*Dieffenbachia*), *stødsvamp*.

5.4. Sygdomsstadier

Forskellige faser eller stadier af samme plantesygdom kan have forskellige navne, f.eks. *rodbrand*, *bladpletsyge*; *frugtråd*, *æbleskurv*, *lagerskurv*, *grenskurv*, *senskurv*.

5.5. Sygdomsforløb

Navnet kan beskrive et karakteristisk træk i plantesygdommens forløb, f.eks. *aborterende gråskimmel*, *galoperende æblekræft*, *pludselig nedvisning* (melon).

5.6. Oprindelses- eller optrædelsessted (geografiske betegnelser)

Der er international tradition for at differentiere mellem plantesygdomme af samme kategori ved hjælp af geografiske betegnelser som i engelsk *American powdery mildew* for *stikkelsbærdræber*. Plantepatologisk nomenklaturudvalg har fornylig benyttet denne mulighed ved navngivning af en række udenlandske plantesygdomme, der er taget med i de nu gældende eller snart

kommende indførselsbestemmelser for planter og plantedele til Danmark og de øvrige EF-lande. Der drejer sig om følgende: *Amerikansk fyrreblæ-
 rust* (*Cronartium comptoniae*), *amerikansk
 nåletrækræft* (*Atropellis pinicola* m.fl.), *tropisk
 rødsyge* (*Corticium salmonicolor*), *asiatisk ege-
 gallerust* og *asiatisk fyrregallerust* (*Cronartium
 quercuum*) og *russisk egevisnesyge* (*Ceratocystis
 roboris*).

6. Over- og underbegreber i komponenter, der indgår i plantesygdomsnavne

I de fleste plantesygdomsnavne indgår to eller flere af de i afsnit 5 diskutererede komponenter. Ved navngivning er værtplante eller værtplante-
 gruppe sædvanligvis givet på forhånd. Til dannel-

se af selve sygdomsnavnet står et antal termini til rådighed (fig. 1). To af disse i figuren anført under »1«, er generelle overbegreber (-syge, -skade), andre, placeret som underbegreber under »2«, angiver hovedgrupper af sygdomme (eller patogener), der bruges som benævnelse for sygdomme, og som er overbegreber til de under »3« og »4« anførte yderligere indsnævrede underbegreber; disse giver en nærmere karakterisering af sygdomme (eller patogener), med stigende præcision og øget indsnævring i betydningsindhold fra »3« til »4«.

Følger man den sproglige tradition ved navngivning af plantesygdomme på dansk, konstaterer man, at der så at sige er »frit valg« mellem nogle af de anførte komponenter, men ikke mellem andre.

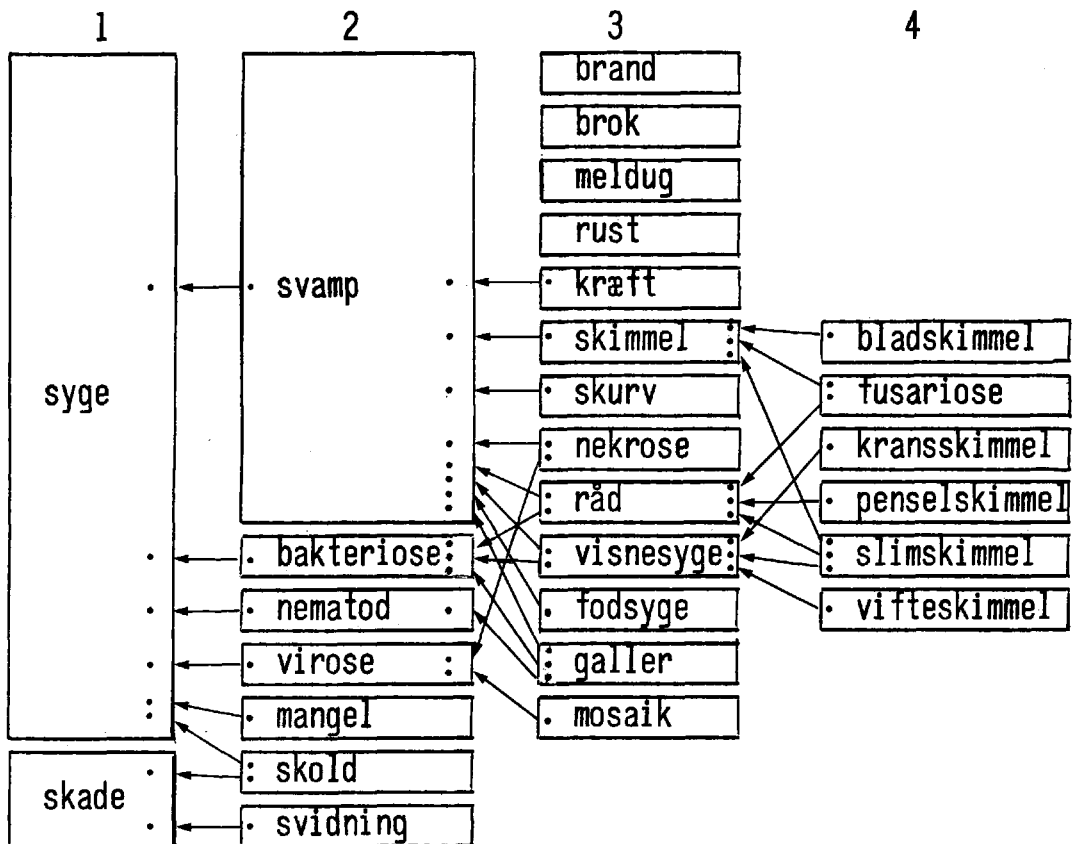

Fig. 1. Betydningsrelationer og betydningsmæssig rangforordning af fællesbegreber anvendt i plantesygdomsnavne

Semantic relations and semantic governing-ranks of generic terms applied in names of plant diseases

Dette er i figuren anskueliggjort ved pile, der i pilenes retning angiver de ord, der kan erstatte andre. Det ses, at pilene altid viser i retning fra et underbegreb til et overbegreb. Overbegreberne *-syge* og *-skade* har den videste betydning og kan derfor træde i stedet for næsten alle de mere specifikke benævnelser på sygdomme og skader. Undtagelser er *brand*, *meldug* og *rust*, der ikke kan erstattes med *svamp*, endsiges med *-syge*, hvorimod *skurv*, *skimmel* og *råd* kan erstattes med *svamp*, og dette ord med *-syge*. Dette skyldes, at *brand*, *meldug* og *rust* er skarpt afgrænsede, præcist definerede benævnelser, som derfor altid må foretrækkes, medens *skimmel* og navnlig *skurv* og *råd* er mindre præcise begreber.

Bemærk, at som en generel regel i dansk (og i germanske sprog) står overbegrebet sidst i sammensatte ord.

Der kan under »3« i nogle tilfælde også vælges mellem de her forekommende sidebegreber, d.v.s. begreber af samme betydningsmæssige rangforordning: *skade* kan gå under betegnelsen *syge* som i *frostblæresyge* hos træer, altså for en speciel form for *frostskade*; *kraft* og *råd*, *skurv* og *råd*, *skimmel*, *skurv* og *råd* kan ofte erstatte hinanden, fordi symptomer kan variere inden for en sygdom – der er flere benævnelsesmuligheder. Under »4« kan der naturligvis vælges mellem *fusariose* og *slimskimmel*, fordi disse er synonymmer. Ellers skal sidebegreberne, der her er præcist defineret, ikke kunne erstatte hinanden, ligesom de ikke ville kunne erstatte hinanden i eventuelt yderligere underdelte rangforordninger »5« o.s.v., bortset fra synonymmer.

7. Typer af betydningsrelationer i sammensatte ord

En beskrivelse af meningsrelationer mellem elementer i sammensatte ord eller i flerleddede navne og den betydning, navnet antager ved en sådan kombination, er væsentlig for forståelse af de meningsmekanismer, der forekommer i det specielle tekniske sprog, vi benytter ved navngivning af plantesygdomme – ja en sådan beskrivelse er gavnlig for forståelse af ethvert sprogs og fagsprogs opbygning og funktion.

Den østrigske terminolog *Wüster* (1931, 1966)

har beskrevet en række grundtyper af betydningsrelationer i sammensatte ord, og vi vil følge hans klassificering og omtale dem, der har betydning for plantesygdomsnavne.

I de sammensatte ord, vi benytter os af, indgår *substantiver* (i *Wüster's* formelsprog angivet med symbolet *o* fra *nomen*), *adjektiver* (symbol: *a* for *adjektiv*), *verber* (symbol: *i* fra *infinitiv*); andre ordkategorier kan forekomme, men er ikke repræsenterede i de omtalte navneeksempler. Yderligere benyttes nedenfor med *Wüster* visse formeltegn lånt fra matematikken; disse tegns betydning vil sikkert fremgå af brugen af dem i nedenstående forklaringer. Ud fra forskellige kriterier henføres de sammensatte ord (eller usammensatte ord afledt af sammensatte ord som diskuteret nedenfor under mutationsnavne) i tre hovedarter eller grundtyper, af hvilke de to første yderligere underdeles:

7.1. Koordinationssnavne (sideordnende, kopulative)

7.1.1. *Kopulationsnavne* (+). Disse udgøres af ord, hvori sidebegreber sammenstilles som i *pletskurv* (*o + o*), hvor navnet er en sammenstilling af to symptomer eller sygdomstyper, eller i *følfod-græsrust* (*Puccinia poarum*), hvor to værtplantenavne er kopulerede, medens navnet som helhed er et determinationsnavn ((*o + o*) → *o*), se nedenfor. Flerleddede kopulationsnavne er *fyrrens knop- og grentørre* (*o → (o + o) → o*), og *stængel- og bladplet-syge* (*Lavatera trimestris*), hvor kopulation (+) er direkte angivet ved 'og', jfr. mund- og klovtsyge. Også *rådskimmel* (*o + o*), brugt som sygdomsnavn, kan betragtes som et kopulationsnavn.

7.1.2. *Multiplikationsnavne* (x). Forekommer ikke i plantesygdomsnavne. Eksempel: kilogrammeter (*o x o*).

7.2. Subordinationsnavne (underordnende, determinative)

7.2.1. *Appositionssnavne* (⇒). I disse sker der ved ordsammensætningen en *tilføjelse* (der foretages en »addition«) til overbegrebets begrebsindhold. I *skorperust* (*o ⇒ o*) er det en rust,

som antager form af en skorpe, i *knækkesygerust* ((i → o) ⇒ o) en rust, der tager form af knækkesyge.

7.2.2. *Determinationsnavne* (→). Her indføres der ved ordsammensætningen et *særkende indenfor* overbegrebet: *bygbrand* (o → o) er en brand, der går på byg, *knippebakteriose* (o → o) en bakteriose, der kendes fra andre bakterioser ved at fremkalde knippedannende skud. Eksempler, hvori indgår henholdsvis adjektiver og verber: *blødråd* (a → o), *gulmosaik* (a → o), *sortrust* (a → o), *sortskimmel* (a → o), *sovesyge* (i → o), *visnesyge* (i → o), *ynglesyge* (i → o); og et toleddet determinationsnavn med i alt fem sammensætningsled: *storknoldet knoldbægersvamp* ((a → o) → (o → (o → o))). I alle disse eksempler bevarer overbegrebet sin betydning, og de kaldes derfor »overensstemmelsesnavne«. Anderledes i *hvidrust* (a → o), der betegnes som et »afvigennavn«, fordi overbegrebet 'rust' skifter betydning, idet det bliver fællesnavn for svampe, der tilhører *Albuginaceae*, ikke rustsvampe.

7.3. *Mutationsnavne*.

Dette er en betegnelse for navne, der hidrører fra ordsammensætninger, hvor overbegrebet falder bort således som alment kendt i tysk 'Ober' hidrørende fra 'Oberkellner'. Eksempler: *plet(syge)* (o (→ o)) i *rosens stråleplet*, et navn forelået af *Rostrup* (1902) og i *Jonathanplet*, nyere isonym for eng. *Jonathan spot*, *prik(syge)* (o (→ o)) i hørrens *stængelprik*. *Rostrup* (1902) brugte tilsvarende *sortprik* (a → o) for en kornsygdom, der blev tilskrevet *Leptosphaeria tritici*; *honning* (gul) (o(→a)) i *ihonningsvamp* og *kløvblad*(svamp) (i → o(→o)) for *Schizophyllum commune*; navnet er isonym bl.a. til det latinske slægtsnavn. *Chokoladeplet* er et eksempel på et dobbelt mutationsnavn, som det fremgår af følgende analyse: *chokolade* (brun) *plet(syge)* (o (→ a) → o(→ o)), 'brun' og '-syge' er de bortfaldne overbegreber. Det engelske *rattle*, der er antaget som et fremmedord (fremmednavn) på dansk, er et mutationsnavn, hidrørende fra *rattle disease*, rangle-syge (o (→ o)), *mummy* (champignon) er ligeledes et engelsk mutationsnavn fra *mummy disease*, mumiesyge (o (→ o)).

8. Folkelige navneformer

Mange plante- og dyrenavne, der ofte er af et metaforisk tilsnit, er af folkelig oprindelse og mange af dem er bærere af ældgammel tradition. I nyere tid har man fulgt denne tradition op ved navngivning af planter og dyr. Eksempler i flæng på denne kategori af navne af ældre og nyere dato:

Planter: blæresmælde, brændenælde og døvnælde, dunhammer, forglemmigej, fandens mælkebøtte, fuglemælk, grinetilmiddag, gåseurt, jordrøg, regnfan, vandpest, vejbred, vintergæk, og af nyere dato: brudeslør, fandens spadsrestok, judaspenge, julestjerne, klokken-otte, svigermors skarpe (hvasse, rappe, onde) tunge (som et mere festligt, men nok for svigermødre lidt generende navn for det pæne og artige navn bajonetplante).

Dyr: admiral, dødninghoved, fuglekonge, landmåler, nældens takvinge, oldenborre, pindsvin, tusindben, bænkebidder og skrukke-trold.

Sådanne »folkelige« navne er tit rammende i deres karakteristisk (beskrivelsesprincippet), men ikke nødvendigvis videnskabelige fuldræffere: et pindsvin er ikke et svin, en flodhest ikke en hest og en vandkalv ikke en kalv.

Adskillige navne på plantesygdomme tilhører denne folkelige kategori af benævnelser, enkelte har en ærværdig alder, ja kan gå tilbage til de klassiske sprog, og nogle af disse gamle navne er internationale isonymer; de fleste »folkelige« plantesygdomsnavne er dog af nyere dato.

Isonyme navne som *rust* og *meldug* og til en vis grad *brand* har gammel borgerret i indoeuropæiske sprog – de romerske agerdyrkere frygtede rustens gud Rubigo. *Meldrøjer* er indfødt dansk og gammel i sproget, et andet navn for sygdommen er *rugdrenge*. Andre navne: *aber* (tomat), *blommepunge*, *bøffer* (tomat), *elletunger*, *galæbler* (*galhveps* på eg), *hostieblod* (om *vidunderbakterien*), *ildsot* (isonym for eng. *fireblight*), *juletræer* (tomat), *kastere* (hyacint, tulipan), *kikkertæbler*, *rodfordærver*, *rødnæb*, *salamanderhale*, *sorte ben*, *trolldsmør* (*Rostrup* brugte formen *trolldsmørsvamp*), *trådkølle* og *tulipantyve*. Som det ses, optræder flere af navnene i flertalsform.

Denne type navne kan være inspirationskilde

ved navngivning og kan specielt komme på tale, hvor der kan findes et træfsikkert udtryk, og hvor der kan lånes fra andre sprog som i *bukkeøje* fra eng. *buckeye*.

Nogle engelske navne af denne type er optaget i dansk og andre sprog som fremmedord (fremmednavne), f.eks. *hollow heart* og *marsh spot* (ært).

9. Nogle retningslinier for udformning af danske navne for plantesygdomme

9.1. *Antagelse af danske vulgærnavne* (refererer generelt til opportunitetsprincippet).

Hvilke kriterier skal lægges til grund for at afgøre, om der skal indføres et vulgærnavn på dansk for en plantesygdom? Ved denne beslutningsproces kan ét eller flere kriterier komme i betragtning. De vigtigste er følgende:

9.1.1. Når en plantesygdom bliver eller gøres mere eller mindre almindelig kendt, hvad enten dette skyldes dens økonomiske betydning eller dens øjnefaldenhed. Eksempler fra de senere års navngivning (citerede navneformer): *chrysanthemum-sortråd* (der blev indslæbt til Danmark i 1962), *hvid chrysanthemum-rust* (indslæbt 1964), *ildsot* (indslæbt eller opdaget i Danmark 1968) og *tulipanens trævlebakteriose* (*Corynebacterium oortis*) (konstateret i Danmark 1973).

9.1.2. Når vulgærnavne forekommer i andre sprog, specielt når disse er isonymer, f.eks. *ildsot*, eng. *fireblight*, fra *feu bactérien*, ty. *Feuerbrand*, sp. *tizon de fuego*; *hundegræs-mild-mosaik* som isonym til det internationale standardnavn, eng. *cocksfoot mild mosaic*.

9.1.3. Når en differentiering på dansk kan begrundes ved praktisk betydning eller almindelig interesse: *brun gipssvamp*, *hvid gipssvamp* hos champignon, *stor skulpesvamp* og *lille skulpesvamp* på kål og andre korsblomstrede – i Danmark er lille skulpesvamp langt den værste, og de to sygdomme kan af praktikerens adskilles på symptomer i marken. Det er praktisk vigtigt hos nellike at skelne mellem de to bakterioser, derfor navnene *nellikekortskudbakteriose* og *nellikesprækkebakteriose*

og mellem tre typer af fusariose: *nellikestabfusariose*, *nellikehvidkarfusariose* (visnesyge) og *nellikerodhalsfusariose* (taksonomiprincippet).

9.2. Retskrivning

Dansk retskrivningsnorm følges, således som den fastlægges af Dansk Sprognævn, jfr. Retskrivningsordbog.

9.2.1. Plantesygdomsnavne staves med lille begyndelsesbogstav, også i tilfælde hvor sammensatte navne indledes med et latinsk navn.

9.2.2. *Bindestreg*. Stavning uden bindestreg foretrækkes konsekvent af Dansk Sprognævn i ordsammensætninger; selv i ret lange plantesygdomsnavne foretrækker man denne skrivemåde. Bindestreg bruges kun, hvor navne ellers blive for komplicerede, som måske i tilfælde hvor to latinske slægtsnavne forekommer sammen: *godetia-alternariastængelsyge*; navneudvalget bør nok tage stilling til stavemåden i påkommende tvivlstilfælde. Sprognævnet foretrækker (brev af 14. september 1977) endog et tistavelsesord som *nellikerodhalsfusariose* uden bindestreg (og dermed også *nellikekortskudbakteriose*), og det foretrækker *fyrrenåleblærerust* eller måske *fyrrenålsblærerust* som måske mere naturlige ordsammensætninger end *fyrrenål-blærerust*. Jeg går gerne ind for de foreslåede stavemåder.

I visse flerleddede navne er der brugt bindestreg mellem leddene som i *hundegræs-mild-mosaik*, hvor Rønde Kristensen har søgt bevaret overensstemmelse med det engelske standardnavn for det pågældende virus. Disse lidt besværlige konstellationer mener jeg må kunne undgås ved ændret ordstilling: *mild hundegræsmosaik* ligesom *almindelig bønnemosaik* – man vil på dansk være klar over, at adjektivet gælder sygdommen, ikke værtplanten. En redegørelse for anvendelsen af bindestreg i danske plantesygdomsnavne er givet i Meddelelser fra Plantepatologisk Nomenklaturudvalg, Nr. 3, 1979.

9.2.3. *Assimilerede latinske værtplantelægtsnavne*. Assimilerede navne bør efter min

mening foretrækkes fremfor navne i ren latinsk form: *aralie* fremfor *aralia*, *begonie* fremfor *begonia*, *klematis* fremfor *clematis*, *krokus* fremfor *crocus*, *krysantemum* fremfor *chrysanthemum*, *magnolie* fremfor *magnolia*, *pelargonie* fremfor *pelargonium*, *rododendron* fremfor *rhododendron*, *tuja* fremfor *thuja*, jfr. Retskrivningsordbog. Altså *begoniebrunbakteriose* i stedet for *begonia-brunbakteriose* (og også *begoniethrips*, ikke *begoniathrips*), *pelargoniepletbakteriose*, ikke *pelargonium-pletbakteriose*, *tujabladvamp* (og *tujabladlus*), ikke *thuja-bladvamp* (og *thuja-bladlus*). Ligeledes *cinerariabladplet-syge*, *floksbladpletsyge*.

9.2.4. *Latinske værtplanteslægtssnavne* indgår i navne efter reglerne angivet under 9.1.1. og 9.1.2. De er navnlig aktuelle ved prydblantesygdomme. Eksempel: *vincastængelsortråd* (et navn, jeg ville foretrække fremfor det allerede brugte *vinca-stængelråd*). Bemærk, at følgende slægtssnavne, der har bevaret deres latinske stavemåde, er assimilerede, d.v.s. har dansk bestemt form og eventuelt dansk flertalsform (staveform som i Retskrivningsordbog): *amaryllis*, *araucaria*, *asparagus*, *azalia*, *bellis*, *berberis*, *campanula*, *freesia*, *fuchsia*, *gladiolus*, *hibiscus*, *iris*, *lathyrus*, *lobelia*, *petunia*, *primula*, *reseda*, *spiræa* (*Spiræa*), *tagetes*, *zinnia*.

9.2.5. *Latinske patogenslægtssnavne*. Sådanne indgår i nogle tilfælde i plantesygdomsnavne, og de samme regler bør følges som for latinske værtplanteslægtssnavne: *fusariumråd*, *gloeosporiumfrugtråd*, *phomaråd*. Latinske patogenslægtssnavne bruges sjældent i danske plantesygdomsnavne (men tit i f.eks. franske), og brugen af dem bør ikke opmuntres. Man risikerer i øvrigt, at sådanne slægtssnavne bliver forældede. Tidligere navne med *Macrosporium* har måttet opgives, og *gloeosporiumfrugtråd* er ikke længere et acceptabelt navn, fordi *Gloeosporium* nu betragtes som synonym til *Colletotrichum*.

9.2.6. *Latinske patogenartsnavne*. Sådanne forekommer vistnok (heldigvis) ikke i danske nav-

ne, men kunne tænkes, hvor differentiering er nødvendig, f.eks. *Fusarium oxysporum-visnesyge* og *Fusarium moniliforme-visnesyge* med bindestreg som i nature morte-billede. Man kunne stilles frit, om det latinske navn skulle trykkes med kursiv eller ikke.

9.2.7. *Sammensatte ord bør foretrækkes* fremfor værtplantens eller værtplanternes navn i ejefald, altså fremfor toleddede navne. Dansk Sprognævn (brev af 14. september 1977) har som eksempel på dette anført *græsmeldug* i stedet for *græssernes meldug* (både norsk og svensk har den korte form) og Den grønne Bog bruger i overensstemmelse hermed *skærmpanteskimmel*. Man kan dog måske argumentere, at *græssernes meldug* præciserer, at melduggen angriber alle *Gramineae*, medens *græsmeldug* kan betyde at kun nogle, eller alle græsarter angribes. Andre eksempler: *fyrrens grånålsyge* bliver til *fyrregrånålsyge* og *ædelgranens stribesvamp* til *ædelgranstribesvamp*.

9.2.8. I det følgende vil plantesygdomsnavne blive forsøgt stavet efter de ovenstående retskrivningsprincipper undtagen, hvor det drejer sig om *citerede navne*.

9.3. *Differentiering inden for samme plantesygdomstype forekommende på forskellige værtplanter* (refererer især til klarhedsprincippet, også til taksonomiprincippet)

9.3.1. *Værtplantereregister*. Værtplantens navn indføres som karakteriserende betegnelse, når værtplanten er specifik for sygdommen som i *egemeldug*, *hvedesortrust*, *juleroseskimmel*, *kartoffelbrok*, *selleriskurv* og *stikkelsbærdræber*, eller dominerende hovedvært som i *gulerodsorsskimmel* og *kålbrunbakteriose*. Navne for værtplantegrupper bør foretrækkes, hvor patogenet har et bredt værtplanteregister: *græsmeldug*, *løvtrækræft* (fællesnavn for sygdomme fremkaldt af *Nectria ditissima* og *N. galligena*), *skærmpanteskimmel*, *stenfrugttræernes bakteriekræft*. Også erhvervsmæssigt betonedede gruppenavne for værtplanter kan indgå i navne: *frugtrækræft*.

9.3.2. *Værtplantens navneform.* Sædvanligvis bruges naturligtvis danske navne, idet man ved ordsammensætning følger de generelle danske orddannelsesregler. Latinske navne kommer vist nok udelukkende på tale for prydplantesygdomme, hvor det latinske slægtsnavn er i almindelig praktisk brug som fremmednavn for værtplanten. I følgende eksempler er de latinske navne assimilerede: *campanularust*, *cinerariabladpletsyge*, *freesiamosaik*, *krokusråd*, *krysanthemumsortråd*, *tagetesbakteriose*, *vincastængelråd*, *zinniabladpletsyge*. Der findes kun få navne, hvor ikke-assimilerede latinske navne indgår i sygdomsnavne: *clarkiaskimmel*, *mahoniarust*.

Ved værtplantegrupper kan navnet antage forskellige former som allerede diskuteret under 9.3.1.

9.4. *Differentiering mellem nærstående plantesygdomme eller patogener på samme værtplante*
Dette emne er kort behandlet under 9.1.3. Der er flere muligheder for at differentiere sygdomme af samme type på samme værtplante: man kan karakterisere sygdommen ved et fremherskende symptom, jfr. ovenstående eksempler på nellikefusarioser og nellikebakterioser (se 9.1.3), en angrebet plantedel som i *egeroddræber* (*Rosellinia*) og *koglerust* (*Chrysomyxa* på *Picea*), eller man kan nærmere karakterisere patogenet ved en markant egenskab, helst en sådan, som lægmand vil kunne værdsætte, som i *bygstribe* (*Drechslera graminea*) og *bygbladpletsyge* (*Drechslera teres*), og sidstnævnte vil nu yderligere kunne differentieres efter de af de to for nylig påviste *formae* fremkaldte sygdomstyper: *bygbladpletsyge* (i indsnævret betydning) for den pletdannende type og *bygnetnekrose* for den netnekrosdannende type (taksonomiprincippet). Inden for rust er differentiering tit påkrævet som i *brunrust*, *gulrust* og *sortrust* på hvede. Differentiering blandt viroser på samme værtplante er ligeledes ofte nødvendig, f.eks. *almindelig mosaik* og *gul mosaik* hos bønne.

Differentierende navne er yderligere diskuteret i næste underafsnit, 9.5.

9.5. *Valg mellem over- og underbegreber ved navngivning*

9.5.1. *Præcisering og generalisering.* I afsnit 6 er det vist, at man ved navngivning sædvanligvis kan erstatte et underbegreb med et overbegreb, jfr. fig. 1. Indførelse af et overbegreb i et navn er udtryk for, at dette anses for at være en tilstrækkelig karakterisering af den navngivne plantesygdom, men det er tit nødvendigt at lære betydningen af et sådant navn: blandt de mange tomatsygdomme skal man lære, at *tomatsyge* (tidligere lidt mere præcist, omend problematisk, karakteriseret ved navnet *tomatkræft*), kun dækkes af det af *Didymella lycopersici* fremkaldte stængelråd; det ville derfor være mere præcist og lethuskeligt for gartnerne at akceptere navnet *tomatstængelråd* i overensstemmelse med ty. *Stengelfäule* og eng. *stem rot* (også kaldet *stem canker*) (klarhedsprincippet, internationalitetsprincippet). Ligesådan er det med *bønnesyge* og *ærtesyge*, begge navne, hvor der er mere præcise betegnelser for de pågældende sygdomme på andre sprog. Man bør altid søge at give en så præcis karakterisering som muligt ved at foretrække underbegreber fremfor overbegreber i sygdomsnavnet, men med rimelig hensyntagen til korthedsprincippet, f.eks. har man godtaget *kålskimmel* og *juleroseskimmel* fremfor *kålbladskimmel* og *julerosebladskimmel*; på svensk og norsk bruges dog de uforkortede navne: *betbladmögel*, *betbladskimmel*, *kålbladmögel*, *kålbladskimmel*, *salatbladmögel*, *salatbladskimmel*.

9.5.2. *Økologiske navneelementer.* Til nærmere karakterisering af en sygdomstype har vi foruden de i afsnit 5 nævnte leksikale elementer til differentiering, nemlig værtplante og værtplantedel (organ), endnu en værdifuld karakteriseringsmulighed, som vi kunne betegne som »økologisk« prægede navnelementer. Idet der ses bort fra direkte fysiogene sygdomsfaktorer, indgår der i plantesygdomsnavne en del ord, der angiver de økologiske forhold, der har haft betydning for en sygdoms udvikling uden at være den direkte årsag: for-

meringssvamp (nu ude af brug), *hussvamp*, *lagerskurv*, *hvid lagersvamp* for *Rhizoctonia carotae* (jeg ville have foretrukket det lidt mere præcise *lagerskimmel*), *sneskimmel*, *sommersolbrand*, *vinterblister* (kartoffel), *vintersolbrand*.

9.5.3. *Muligheder for indførelse af neologismer i termini* anvendelige ved navngivning. Ved navngivning af plantesygdomme føles det tit som en mangel, at visse meget ofte forekommende ord fra andre sprog, specielt engelsk ikke kan gengives på regulært dansk. Sådanne engelske som enstavelsesord forekommende termini, hvor vi mangler dækkende danske ekvivalenter, er *blight*, *blotch*, *fire*, og måske også *blast*, *curl*, *burn* (*tip burn*), fællesbegreber, der skulle placeres under »2« i fig. 1. Andre har dansk ekvivalent, skønt ofte ikke fuldt ud udnyttet, *wilt* kaldes *visnesyge*, *stunt* *dværgsyge*, og *scald* er i de senere år gengivet med *skold* eller *skoldplet*. Der er grund til at opmuntre og standardisere denne praksis, bl.a. ved i denne forbindelse at fastsætte klare definitioner for disse begreber. Der er specielt stort behov for et ord for *blight*, fransk *brûlure*. Man har fremsat den tanke, at ordet *sot* kunne bruges, men så skulle ordet begrænses til smitsomme »blights«: *ildsot* for *fireblight* har vundet aksept, hvorimod *blegsot*, ikke brugt så meget, skulle erstattes af *klorose* (se definition af *gulsot* og *klorose* i afsnit 5), og *rødsot* bruges om en virose. Ved at antage *sot* kommer vi imidlertid i konflikt med svensk og norsk *sot* for *brand*. Et dansk ord for *blotch* er mindre nødvendigt, i de fleste tilfælde er *bladplet*(syge) tilstrækkelig dækkende, men ordet *skjold* kan undertiden bruges som i *grønnskjold* (tomat).

9.6. *International orientering ved navngivning*

Ved navngivning er det normal praksis at skæve til tilsvarende navne på andre sprog, men der findes langt fra fuld international overensstemmelse her, selv om der kan være overensstemmelse mellem flere sprog. Ved dansk navngivning bør man tilstræbe overensstemmelse med andre sprog, hvis det er praktisk muligt. Der er et stærkt

ønske om sproglig tilnærmelse mellem de skandinaviske sprog. Problemet kan her ofte blive, om man skal foretrække overensstemmelse med skandinaviske sprog fremfor andre europæiske sprog, for ofte er der her uoverensstemmelse. *Rugstængelbrand* er på engelsk *stripe smut*, på svensk *strårsot*, overensstemmende med tysk *Stengelbrand*, men også *stalk smut* bruges på engelsk. *Dækket bygbrand* hedder *covered smut* på engelsk, men *hårdsot* på svensk, overensstemmende med tysk *Hartbrand*. Indførelse af *gråskimmel* i stedet for det tidligere *drueskimmel* bragte dansk i overensstemmelse med andre sprog: sv. *gråmøgel*, eng. *grey mould*, ty. *Grauschimmel* o.s.v. *Kålbrunbakteriose* er på svensk *brunbakterios*, men på engelsk *black rot*, på tysk *Braunfäule*, *Schwarzfäule* eller *Schwarzaderigkeit* og på hollandsk *zwart rot*. Medens *kraterråd* på kartoffel bruges om et råd fremkaldt af *Phoma exigua*, bruges på engelsk *crater rot* om *Rhizoctonia*-råd på kartoffel og andre rodfrugter samt rabarber, altså er det danske navn i strid med internationalitetsprincippet; der er også rejst indvending mod selve symptombetegnelsen – *phomaråd* bør derfor nok foretrækkes som et af de få tilfælde, hvor vi lader et latinsk slægtsnavn indgå i et dansk sygdomsnavn.

9.7. *Distinktion i valg af termini ved navngivning*

En af de vigtigste opgaver ved en regulering af dansk navngivning af plantesygdomme må være at opnå enighed om en klar definering af de begreber, der jævnligt indgår i sygdomsnavne. Man må f.eks. kunne nå til enighed om, at *brand* principielt kun bruges om sygdomme fremkaldt af brandsvampe, således at *barkbrand* undgås for en sygdom forårsaget af en pyknidesvamp, ligesom *solbrand* måske kunne erstattes med f.eks. *sol-skold*, eller (på stammer) med *barkslag*. *Dværgsyge* bør bruges i overensstemmelse med eng. *stunt*, og navnlig bør *visnesyge* kun bruges om systemisk inficerende sygdomme, der fremkalder nedvisning (*Fusarium oxysporum*, *Fusarium moniliforme*, *Verticillium alboatrum* og visse karinificerende bakterier), men ikke forskellige former for rodråd, rodhalsråd, stængelråd og fodsyge (en god betegnelse), der på en helt anden

måde fremkalder generel nedvisning. *Blegsot* om ikke-smitsom klorose er diskuteret under 9.5.3. *Skimmel* kan som overbegreb erstatte *bladskimmel*, men dette navn må ikke bruges om andre slags skimmel, ligesom eng. *downy mildew* har denne begrænsede betydning. Ordet *kræft* for urteagtige planter bør søges defineret eller også forkastes for disse. Ordet *nekrose* som navnelement trænger til en klar definition.

9.8. Patogennavn som sygdomsnavn

Der er tit diskussion om, hvorvidt man kan acceptere et patogennavn som sygdomsnavn. Om vi skal sige *kransskimmel* eller altid *kransskimmelvisnesyge*. Det er min personlige mening, at man skal være mest mulig liberal i sprogbrug og ikke hænge sig i videnskabelige formaliteter og petitesseer. Når man siger *mycogone* på champignon, så tænker man med gartneren på sygdommen, ikke på en svampeslægt, og der er ingen mulighed for misforståelse i praksis. Vi har i hundrede år sagt *kartoffelskimmel* om både sygdommen og svampen, uden at dette har skabt den ringeste forvirring. Derfor kan vi da godt i en afhandling om *Verticillium alboatrum* skelne mellem *kransskimmel* og *kransskimmelvisnesyge*. Vi bruger frit uden skade som sygdomsnavne *bladskimmel*, *grå monilia*, *gråskimmel*, *sneskimmel* på samme måde som vi tænker på sygdommen, når vi bruger patogennavne som *rodfordærver*, *stikkelsbærdræber*, *fyrspækkesvamp* og *honningsvamp*.

9.9. Mutationsnavne

Der er i afsnit 7 givet eksempler på mutationsnavne, navne hvor det for sygdommen gældende overbegreb er afsnuppet: *stråleplet*, *stængelprik*. Sådanne navne er udtryk for en meget almindelig sprogtradition, og mutationsnavne er ganske almindelige på engelsk, langt mere end på dansk, svensk og tysk: *black pit*, *leaf scorch*, *leaf spot*, *orange-black spot*, *purple blotch*, *ring spot*, *speckled blotch*, hvorimod norsk gør ret flittig brug af mutationsnavne som i *bønneflekk*, *havrebrunflekk*, *rosestråleflekk*, *selleribladflekk*, *sjokoladeflekk*. Jeg går også her ind for mest mulig sproglig frihed, hvor man giver adgang for korte mundrette navne efter engelsk forbillede fremfor

de tunge »videnskabelige« navne efter tysk forbillede.

Efterskrift

Ovenstående redegørelse er udarbejdet på foranledning af Dansk Plantepatologisk Selskab med det formål at fastlægge retningslinier for udformning af danske plantesygdomsnavne. Dette skete med henblik på nedsættelse af et navngivningsudvalg, der skulle fungere som rådgivende organ ved indførelse af nye plantesygdomsnavne for at sikre hensigtsmæssighed og ensartethed i udformning af disse og en almindelig accept inden for faget af de således fastlagte navne.

Ved selskabets generalforsamling den 14. marts 1978 blev der nedsat to navneudvalg, Plantepatologisk Navneudvalg til varetagelse af plantesygdomsnavne, og Zoologisk Navneudvalg til varetagelse af navne på skadedyr. Generalforsamlingen vedtog kommissorier for de to udvalg, og i begge disse kommissorier indgik, at »Udvalget skal påse, at ændringer af bestående principper er i overensstemmelse med de retningslinier, som er nedfældet i Paul Neergaards 'Navngivning af plantesygdomme på dansk', 2. udg. 1977«, idet der her refereres til en som manuskript udsendt duplikeret udgave.

I nærværende publikation er der indført enkelte mindre væsentlige tilføjelser til det nævnte manuskript, således er underafsnittene 5.5 og 5.6 nye. Retningslinierne er uændrede, dog er der foretaget ombytning af rækkefølgen af afsnittene 9.1 og 9.2.

Mange har vist stor interesse for mit arbejde, og jeg siger tak for alle modtagne kommentarer, specielt for specificerede rettelser og kommentarer, som jeg har modtaget fra Dansk Sprognævn, J.E. Hermansen, Georg Kovacs, Johan Lange, J.P. Schou og Chr. Stapel, samt til H. Rønne Kristensen, som tog initiativet til nedsættelse af de to navneudvalg og dermed til det foreliggende forberedende arbejde med henblik herpå.

Litteratur

- + angiver publikationer, hvorfra navneeksempler er taget.
- + *Braun, H. & Riehm, E.* (1945): *Krankheiten und Schädlinge der landwirtschaftlichen und gärtnerischen Kulturpflanzen und ihre Bekämpfung*. Verlag Paul Parey. Berlin. 325 s.
- + *Dahl, Mogens H. & Hejndorf, Frank* (1965): *Den grønne bog*. 16. udg. Alm. Dansk Gartnerforenings Bogforlag. København. 297 s.
- + *Dahl, Mogens H., Hejndorf, Frank & Bagger, Ole* (1978): *Den grønne bog*. 17. udg. D.S.R. Forlag, København. 232 s.
- + *Ferdinandson, C. & Buchwald, N. Fabritius* (1936): *Fysiogene Plantesygdomme*. I. Mekanoser, Termoser, Fotoser. II. Kemoser. Kandruf & Wunsch Bogtrykkeri. København. 149 + 214 s.
- + *Ferdinandson, C. & Jørgensen, C.A.* (1938-39): *Skovtræernes Sygdomme*. Gyldendalske Boghandel - Nordisk Forlag. København. 11 + 571 s.
- + *Gram, Ernst, Bovien, Prosper & Stapel, Chr.* (1968): *Sygdomme og skadedyr i landbrugsafgrøder*. Landhusholdningsselskabets Forlag. København. 128 s.
- + *Jensen, Vald., Paludan, H.K. & Sørensen, C. Th.* (red.) (1949): *Frilandsblomster*. København. 612 s. (Plantesygdomme og skadedyr, af *Paul Neergaard*).
- + *Martyn, E.B.* (red.) (1968): *Plant Virus Names*. An annotated list of names and synonyms of plant viruses and diseases. Commonwealth Mycological Institute, Kew, Surrey, England. 9 + 204 s.
- + *Martyn, E.B.* (1971): *Plant Virus Names*. Additions and corrections to *Phytopathological Paper No. 9, 1968* and newly recorded plant virus names. Commonwealth Mycological Institute, Kew, Surrey, England. 9 + 41 s.
- + *Meddelelser fra Plantepatologisk Nomenklaturudvalg*. Nr. 1, juni 1978, 6 s.; Nr. 2, juli 1978, 4 s.; Nr. 3, april 1979, 4 s.
- + *Neergaard, Paul* (1933): *Fremdvortoj en Esperanto*. Sennacieca Asocio Tutmonda. Paris. 64 s.
- + *Neergaard, Paul* (1948): *Standardisering indenfor Havebrug og Gartneri*. (I) *Nordisk Illustreret Havebrugsleksikon* (A. Pedersen, red.) 3. bind, 449-452.
- + *Neergaard, Paul* (1970): *Suggestions regarding the international standardization of translatable names of cultivars*. - *La Monda Lingvoproblemo*. 2, 65-76.
- + *Retskrivningsordbog* (1966): *Udgivet af Dansk Sprognavn*. Ottende oplag. 299 s.
- + *Rostrup, E.* (1902): *Plantepatologi*. Haandbog i Læren om Plantesygdomme for Landbrugere, Havebrugere og Skovbrugere. Det Nordiske Forlag. Bogforlaget Ernst Bojesen. København. 640 s.
- + *Sundheim, Leif* (1973): *Sjukdomar på hagebruksvokstrar*. Ås-NLH 1973. 102 s.
- + *Thottappilly, G. & Schmutterer, H.* (1968): *Zur Kenntnis eines mechanisch, samen-, pilz- und insektübertragbaren neuen Virus der Erbse*. - *Z. PflKrankh. PflSchutz*. 75, 1-8.
- + *Weber, Anna* (1954): *Ernærings sygdomme hos Frugttræer og Frugtbuske*. Landbrugets Informationskontor. København 1954. 64 s. 28 farvetavler.
- + *Wüster, Eugen* (1931): *Internationale Sprachnormung in der Technik, besonders in der Elektrotechnik*. VDI-Verlag. Berlin. 412 s.
- + *Wüster, Eugen* (1966): *Internationale Sprachnormung in der Technik, besonders in der Elektrotechnik*. H. Bouvier u. Co. Verlag. Zweite ergänzte Auflage. Bonn. 470 s.

Manuskript modtaget den 29. marts 1979.

Register over plantesygdomsnavne

- aber 264
aborterende gråskimmel 261
afsvampningsskade 260
agurkesyge 261
akksfusariose 259, 261
Albuginaceae 260, 264
almindelig bønnemosaik 258, 260, 265, 267
– meldug 260
Alternaria 260
amerikansk fyrreblærerust 262
– nåletrækræft 262
asiatisk egegallerust 262
– fyrregallerust 262
asterssyge 258
Atropellis pinicola 262
aucubamosaik 260
augustasyge 258
- bakteriekræft 259
– , stenfrugttræernes 266
bakteriose 257, 259, 262
balai de sorcière 258
barkbrand 259, 268
barkpletsyge 261
barkslag 261, 268
barley leaf stripe 258
bean common mosaic 258
bederoens hjerteforrådelse 260
bederust 260, 261
begonia-brunbakteriose 261, 266
begonia-pletbakteriose 259
begoniathrips 266
begoniebrunbakteriose 266
begoniathrips 266
betbladmøgel 267
betbladskimmel 267
black pit 269
black rot 268
bladbrand 259
bladplet 259
bladpletsyge 257, 259, 261, 268
bladrullesyge 261
bladskimmel 259, 260, 262, 269
blast 268
blegsot, se også klorose; 259, 268, 269
blight 268
blinde knopper 261
blommepunge 264
blotch 268
blødråd 264
brand 259, 262, 263, 264, 268
Braunfäule 268
broad bean true mosaic virus 258
brok 259, 262
brûlure 268
brunbakterios 268
brunbakteriose, kålens 259, 261
brun gipssvamp 260, 265
brunplet 260
brunpletsyge, lupinens 261
brunrust 260, 267
buckeye 265
bukkeøje 265
burn 268
bygbladpletsyge 267
bygbrand 264
– , dækket 258, 268
– , nøgen 259
byggens skoldpletsyge 260
– stribesyge 258, 261
bygnetnekrose 267
bygstribesyge 267
bælteskurv 260
bævrerust 257, 260
bøffer 264
bønnefleck 269
bønnemosaik, almindelig 258, 260, 265, 267
bønnesyge 258, 261, 267
- campanularust 267
centerråd 260
Ceratocystis roboris 262
Cercospora herpotrichoides 258
charbon couvert de l'orge 258
chokoladeplet 257, 264
chrysanthemum-rust 261
chrysanthemumrust, hvid 260
chrysanthemum-rust, hvid 265
chrysanthemum-sotråd 261, 265,
Chrysomyxa 267
cinerariablodpletsyge 266, 267
Cladosporium 260
clarkiaskimmel 267
cocksfoot mild mosaic 265
Colletotrichum 266
Corynebacterium oortii 265
covered smut 268
– – of barley 258
crater rot 268
Cronartium comptoniae 262
– *quercuum* 262
curl 268
- Didymella lycopersici* 267
Dothichiza populea 259
downy mildew 269
draphavrebrand 261
Drechslera graminea 267
Drechslera teres 267
drueskimmel 268

dværagsyge 268
dækket bygbrand 258, 268

echtes Ackerbohnenmosaikvirus 258
egegaller 259
egemeldug 260, 266
egeroddræber 267
ellens grentørre 261
elletunger 264
elmesyge 261
Erysiphales 259
escoba de bruja 258
eyespot 258

falsches Blattrollvirus der Erbse 258

fedtpletsyge 257, 261
ferskenblæresyge 261
feu bactérien 265
Feuerbrand 265
fire 268
fireblight 265, 268
floksbladpletsyge 266
fluorsvidning 260
fløjlsplet 257
fodsyge 259, 261, 262, 268
formeringsvamp 260, 267
forrådnelse, se også råd; 260
freesiamosaik 267
frostblæresyge 263
frostskade 260, 263
frostsvindning 260
frugtråd 261
frugttrækræft 259, 266
furede grene 261
fusariose 259, 262, 263
Fusarium 259
Fusarium moniliforme 268
Fusarium moniliforme-visnesyge 266
Fusarium oxysporum 268
Fusarium oxysporum-visnesyge 266
fusariumråd 260, 266
Fusarium-visnesyge 258
- - , tomatens 258
fyrregrånålsyge 266
fyrrens grånålsyge 266
fyrrens knop- og grentørre 261, 263
fyrrens sprækkesvamp 260
fyrrenål-blærerust 260, 261, 265
fyrrenåleblærerust 265
fyrrenålsblærerust 265
fyrsprækkesvamp 269
følfod-græsrust 263

galhveps 264
galler 259, 262
galoperende æblekræft 261
galæbler 264

Gerstenhartbrand 258
gipssvamp 257
- , brun 260, 265
- , hvid 260, 265
Gloeosporium 266
gloeosporiumfrugtråd 266
godetia-alternariastængelsyge 265
goldfodsyge 259
Grauschimmel 268
grenskurv 261
grentørre, ellens 261
grey mould 268
griffelråd 260
græsmeldug 266
græssernes meldug 260, 261, 266
grønskjold 268
grå monilia 258, 269
gråmøgel 268
grånålsyge, fyrrens 266
gråskimmel 260, 268, 269
gulerodens sortråd 260
gulerodsortskimmel 266
gulerodsvamp 260, 261
gul monilia 258
gulmosaik 260, 264
gul mosaik 267
gulrust 260, 267
gulrot 259, 268
gulspidsyge 259, 261
gummiflåd 257
gummived 257, 261

haglskade 260
haglskudsyge 261
Halmbbruchkrankheit 258
halsråd 260, 261
Hartbrand 268
havrebrunfleck 269
heksekost 257, 258
heksenbezem 258
Hexenbesen 258
hindbær-bladrullesyge 261
hindbær-dværagsyge 261
hindbærgulrot 259
hindbærmosaik 260
hindbær-stængelsyge 261
hjerteforrådelse 260
- , bederoens 260
hjerteråd 260
hollow heart 265
honningsvamp 257, 260, 264, 269
hornrust, rønnens 260
hostieblod 264
hundegræs-bakteriose 259
hundegræs-mild-mosaik 265
hundegræsmosaik, mild 265
hussvamp 268

- hvedens sortrust 258
 – stinkbrand 261
 hvedesortrust 266
 hvidaks 261
 hvidbakteriose 259
 hvid chrysanthemumrust 260
 – chrysanthemum-rust 265
 – gipssvamp 260, 265
 – lagersvamp 268
 hvidplet 260
 hvidrust 260, 264
 hvidskimmel 260
 hyacint-knoldbægersvamp 261
 hørrens stængelprik 261, 264
 hørrust 260
 hårdrot 268
 – hos korn 258
- ildrot 264, 265, 268
- jernmangel 259
 Jonathanplet 260, 264
 Jonathan spot 264
 julerosebladskimmel 267
 juleroseskimmel 261, 266, 267
 juletræer 264
- kalkkvælstofsvindning 260
 kartoffelrot 259, 266
 kartoffelskimmel 259, 261, 269
 kartoffelskurv 260, 261
 kastere 264
 kerneråd 260
 kikkertæbler 264
 kimskimmel 260
 klorose 259, 268
 kløvblad 264
 kløverens knoldbægersvamp 261
 – stængelsvamp 260
 knippebakteriose 259, 264
 knoldbægersvamp 260
 – , kløverens 261
 – , storknoldet 264
 knoldforrådnelse 260
 knopfald 261
 knop- og grentørre, fyrrens 261, 263
 knækkefodsyge 258, 259
 knækkesygerust 260, 264
 kobbermangel 259
 koglerust 267
 korkrødder 261
 kransskimmel 260, 262, 269
 kransskimmelvisnesyge 258, 261, 269
 kransskimmel-visnesyge 261
 kraterråd 257, 268
 krokusråd 260, 267
 kronrust 260
- krusesyge 261
 krysanthemumsortråd 267
 kræft 259, 262, 263, 269
 krøllesyge 261
 kuldeklorose 259
 kuldeskade 260
 kvælstofmangel 259
 kålbladmøgel 267
 kålbladskimmel 267
 kålbrot 259, 261
 kålbrunbakteriose 266, 268
 kålens brunbakteriose 259, 261
 kålskimmel 259, 267
- lagerskimmel 268
 lagerskurv 261, 268
 lagersvamp, hvid 268
 leaf scorch 269
 leaf spot 269
 lenticelpletter 260
Leptosphaeria tritici 264
 lettuce mosaic 268
 lille skulpesvamp 265
 lucernebrot 259
 lucernens skivesvamp 261
 lupinens brunpletsyge 261
 lynskade 260
 lysmangel 259
 lyspletsyge 259
 læbestiftsvamp 260
 løgbrand 259
 løgråd 260
 løvemundskimmel 259
 løvtrækræft 266
- Macrosporium* 266
 magnesiummangel 259
 mahoniarust 267
 manganmangel 259
 mangel 259, 262
 marsh spot 265
 meldrøjer 264
 meldug 259, 262, 263, 264
 – , almindelig 260
 – , græssernes 260, 261, 266
 midegaller 259
 mild hundegræsmosaik 265
 moisissure de neige 258
 molybdænsmangel 259
 monilia 258
 – , grå 258, 269
 – , gul 258
 mosaik 257, 260, 262
 – , gul 267
 mumiesyge 264
 mummy 258, 264
 – disease 264

museskade 260
mycogone 258, 269

Nectria ditissima 266
Nectria galligena 266
nekrose 260, 262, 269
nellikehvidkarfusariose 265
nellikekorts kudbakteriose 265
nellikemeldug 260
nellikerodhalsfusariose 265
nellike-rodhalsfusariose 259, 261
nellikesprækkebakteriose 265
nellike-sprækkebakteriose 261
nellikestabfusariose 265
nellike-stabfusariose 259
nellike-vifteskimmel 260
nellikevisnesyge 261
nematod 262
netnekrose 260
nøgen bygbrand 259
nålefald 261

orange-black spot 269

pea false leafroll virus 258
pelargoniepletbakteriose 266
pelargonium-pletbakteriose 266
penselskimmel 257, 262
Peronosporales 259
Phoma exigua 268
phomaråd 266, 268
pileskurv 260
plet, se også bladplet; 260
pletskurv 260, 263
pletsyge 264
pludselig nedvisning 261
poppelkræft 259
prik 262, 264
priksyge 261, 264
Puccinia poarum 263
pulverskurv 260
purple blotch 269
purpurplet 259
pæreskurv 260, 261

Ramularia 260
ranglesyge 264
rattle 258, 264
– disease 264
rayado de la cebada 258
Rhizoctonia carotae 268
Rhizoctonia-råd 268
Rhynchosporium secalis 260
ringbakteriose 257
ringplet-nekrose 260
ring spot 269
rodbrand 259, 261

rodfiltsvamp 260
– , violet 257
rodfordærver 258, 261, 264, 269
rodgallenematoder 259
rodhalsgalle 259, 261
rodhalsråd 261, 268
rodråd 268
rodål 259
Rosellinia 267
rosenmeldug 260
rosenskimmel 259
rosens stråleplet 264
rosestråleflekk 269
rotbrand 259
rudeplet 259
rugdrenge 264
rugens stængelbrand 259, 261
– stængelrust 258
rugstængelbrand 268
russisk egevisnesyge 262
rust 258, 260, 262, 263, 264
rustpletter 260
rynkeplet 259
rynkesyge 261
rødnæb 264
rødsot 268
rønnens hornrust 260
råd 257, 260, 262, 263
rådskimmel 263

salamanderhale 259, 264
salatbladmøgel 267
salatbladskimmel 267
salatmosaik 258, 260, 261
salatråd 260
salatskimmel 261
sankthanssyge 261
scald 268
Schizophyllum commune 264
Schneeskimmel 258
Schwarzaderigkeit 268
Schwarzfäule 268
selleribladflekk 269
selleriskurv 260, 266
senskurv 261
sjokoladeflekk 269
skade 260, 262, 263
skedesvamp 260, 261
skimmel 257, 260, 262, 263, 269
skivesvamp 260
– , lucernens 261
skjold 268
skold 260, 262, 268
skoldplet 268
skoldpletsyge, byggens 260
skorperust 260, 263
skulpesvamp 260, 261

– , lille 265
– , stor 265
skurv 257, 260, 262, 263
skærplanteskimmel 266
slimskimmel 257, 260, 262, 263
slimskimmel-visnesyge 258
sneeuwschimmel 258
sneskimmel 258, 268, 269
snow mould 258
snömögel 258
sodplet 260
solbrand 268
solskold 260, 268
solskoldning 260
solsvidning 261
sommersolbrand 268
sorte ben 264
– blomsterstilke 261
sortprik 264
sortrust 258, 260, 264, 267
– , hvedens 258
sortråd, guleroens 260
sortskimmel 260, 264
sot 268
sovesyge 264
speckled blotch 269
sprækkesvamp, fyrrens 260
stalk smut 268
stem canker 267
Stemphylium 260
stem rot 267
stenfrugttræernes bakteriekræft 266
Stengelbrand 268
Stengelfäule 259, 267
stikkelsbærdræber 261, 266, 269
stinkbrand, hvedens 261
stjerneplet 259
stokroserust 260
storknoldet knoldbægersvamp 264
stormskade 260
stor skulpesvamp 265
stregesyge 261
Streifenkrankheit der Gerste 258
sribesvamp, ædelgranens 266
sribesyge, byggens 258, 261
– , tomatens 261
strimsjuka hos korn 258
stripe smut 268
stråknäckare 258
stråleplet 269
– , rosens 264
stråsåt 268
stunt 268
stængelblødråd 261
stængel-blødråd 260
stængelbrand, rugens 259, 261
stængel- og bladpletsyge 263

stængelplet 260
stængelprik 269
– , hørrens 261, 264
stængelrust, rugens 258
stængelråd 259, 268
stængelsvamp, kløverens 260
stødsvamp 261
svamp 257, 260, 262, 263
svidning 260, 262
svovldioxydsvidning 261
syge 258, 261, 262, 263
syrens svamp 260

tagetesbakteriose 267
thuja-bladlus 266
thuja-bladsvamp 266
tidselrust 260
tip burn 268
tizon de fuego 265
tobakmosaik 260
tomatens *Fusarium*-visnesyge 258
tomatens sribesyge 261
tomatkræft 259, 267
tomato canker 259
tomatstængelråd 267
tomatsyge 259, 261, 267
Trametes 258
troldsmør 257, 264
troldsmørsvamp 264
tropisk rødsyge 262
trævlebakteriose, tulipanens 265
trådkølle 264
tujabladlus 266
tujabladsvamp 266
tulipanens trævlebakteriose 265
tulipantype 264
tørforrådelse 260
tørkeskade 260
tørkesvidning 261
tørre 261

Uredinales 260

Ustilaginales 259

vadmelskurv 260
vandkandeskimmel 257
varmeskade 260
vert-de-gris 258
Verticillium albo-atrum 268, 269
vidunderbakterien 264
vifteskimmel 262
vildlingsvamp 260
vincastængelråd 267
vinca-stængelråd 266
vincastængelsortråd 266
vinterblister 268
vintersolbrand 268

violet rodfiltsvamp 257
virose 262
virus-gulsot 259
visnesyge 261, 262, 264, 266, 268
væltesyge 261

wilt 268
witches' broom 258
Wurzelbrand 259

ynglesyge 264

zinkmangel 259

zinniabladpletsyge 267
zwart rot 268

æblemeldug 260
æblemosaik 260
æbleskurv 261
ædelgranens sribesvamp 266
ædelgranstribesvamp 266
ærtesyge 258, 261, 267

øjepletsvamp 258
øjepletsyge 259